

У ВСЕУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ «СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ!»

5 червня 2025 р. у Науково-дослідному інституті українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка) відбулися V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!». Було передбачено дві форми проведення заходу: очна та заочна (дистанційно учасники приєднувалися до відеоконференції у Google Meet). Науковці, освітяни, військовослужбовці Сил оборони України, аспіранти, студенти та представники громадськості проаналізували низку актуальних проблем, які постали перед українським суспільством під час повномасштабної російсько-української війни, зокрема й актуалізацію українознавства, в ім'я консолідації української політичної нації для перемоги над російськими окупантами.

Задля успішного проведення наукового форуму був сформований організаційний комітет. Його очолив доктор філософських наук, професор, директор НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Р. Додонов. Заступниками голови оргкомітету стали доктор історичних наук, заступник директора НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Н. Гаврилук; кандидат історичних наук, завідувачка відділу етнології та історії України НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка І. Краснодемська; кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу етнології та історії України НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Ю. Фігурний.

До складу оргкомітету увійшли: провідний фахівець відділу культурології та культурної спадщини

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Г. Богданович; доктор філологічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу української філології та освітніх технологій НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка М. Васків; кандидат історичних наук, завідувачка відділу української філології та освітніх технологій НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка О. Газізова; доктор історичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу філософії та геополітики НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка С. Кагамлик; доктор соціологічних наук, завідувачка відділу філософії та геополітики НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка К. Настояща; кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу культурології та культурної спадщини НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка О. Трачук. Організаційний секретар – молодший науковий співробітник відділу української філології та освітніх

технологій НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Ю. Шинкарик.

Варто відзначити, що проведення V Всеукраїнських наукових читань з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» та їхні результати здійснені у контексті виконання фундаментальних та прикладних науково-дослідних робіт (далі – НДР), які реалізовувалися науковими співробітниками НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка у 2025 р.

З вітальним словом до учасників Читань звернулися:

– військовослужбовець Сил оборони України, кандидат історичних наук Антон Бондаренко привітав присутніх з відкриттям наукового форуму і, зокрема, наголосив: «Перебуваючи на ротації, я проводив для воїнів лекції з морально-психологічного забезпечення (МПЗ), тепер цей напрям у війську називається «Психологічна підтримка персоналу» (ППП). Головне моє враження від спілкування з військовослужбовцями Сил оборони України – їхня слабка

гуманітарна підготовка. На мою думку, армія потребує суттєвого посилення національно-патріотичного виховання. Наші воїни мають знати, за що вони воюють і кого вони захищають. Захисники і захисниці України мають бути більш мотивовані. Знання нашого героїчного й трагічного минулого має нам допомогти. З власного досвіду, який я отримав з 2014 року, у т. ч. під час повномасштабної війни, такі бійці є мотивованими, вони не йдуть у СЗЧ і не здаються в полон, хоча полон – це окрема тема... Шлях воїна потребує не лише звитяги, а й морально-психологічної й національно-патріотичної підготовки. Роль Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка є важливою у цих процесах і недооціненою. Ваша праця,

колеги, є вагомою як для Української держави, так і для Сил оборони України. Перемога обов'язково буде, вона наближається!»;

– доктор філософських наук, професор, директор НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Роман Додонов привітав учасників щорічних Читань і передав вітання від ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – КНУ імені Тараса Шевченка) Володимира Бутрова. Виступаючий акцентував увагу слухачів на тому, що в Інституті проводяться два поважних наукових заходи: на початку літа – Читання, а восени – Міжнародна наукова конференція. Обидва є дуже важливими для НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, але якщо конференція є великим форумом, на якому науковці доповідають про свої досягнення, то Читання – це майданчик для більш камерного спілкування, на якому українознавці можуть обговорювати свої внутрішні проблеми;

– керівник експертної групи з питань державно-приватного партнерства директорату інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України) Андрій Петровський привітав учасників Читань від керівництва МОН України й відзначив поважне представництво наукового заходу та велику кількість цікавих доповідей. Андрій Іванович зауважив щодо важливості представлення і поширення українознавчих знань не лише в Україні, а й за її межами, оскільки це сприяє консолідації українців та світового українства для перемоги над російськими загарбниками;

– заступник директора з наукової роботи Українського науково-дослідного

інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД), кандидат історичних наук, доцент Віта Бойко розповіла про історію створення й діяльність УНДІАСД та перспективи взаємодії з НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка. Віта Федорівна також зазначила, що для їхньої наукової установи важливим є не лише юридичний документ про співпрацю, а й втілення змістовної та взаємовигідної кооперації у практичну площину;

– військовослужбовець Сил оборони України, колишній аспірант і працівник Інституту з 1997 по 2018 р., кандидат історичних наук Олександр Хоменко привітав колег від імені бійців батальйону «Свобода» 4-ї бригади швидкого реагування Національної гвардії України. Олександр Анатолійович відзначив вагому роль українознавства для України та українців в умовах повномасштабної війни: «Для мене є наріжною теза Петра Кононенка про комплексне українознавче наповнення освітнього

простору, засадничі положення якого сприяють збереженню українськості в Україні». О. Хоменко зазначив, що проводив українознавчі лекції для побратимів, які йому були за це вдячні: «Де є українознавство – там панує український простір, українська мова, українська культура, українська національна свідомість, а де його нема – там є проблема з наповненням української освіти українознавчими предметами. Чиновники МОН України, на жаль, не сприймають і не підтримують українознавство. На початку 2022 року Петро Кононенко написав мені лист, який, завдячуючи Тарасові Кононенку, я прочитав, коли був «на нулі». Там Петро Петрович акцентує свою увагу на тому, що наразі Україна розбудила Європу і світ від летаргічного сну. Український Прометей бореться не лише за свою свободу, а й проти проявів автократії та тиранії у цьому глобалізованому світі. Головним завданням Інституту українознавства славетного Шевченкового університету є збереження

всіх напрацювань попередників, збагачення, подальший розвиток українознавства як навчальної дисципліни та інтегративної науки й сприяння творення України третього тисячоліття. Тому українознавство має бути в шкільній та вищій освіті України».

На пленарному засіданні Читань доктор філологічних наук, професор, старший науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка М. Васьків у доповіді «"В окопах Господь кожному каже щось напрому – від серця до серця": Бог, віра й воїн у сучасній українській мілітарній літературі» висловив власне бачення навернення до релігії, відзначивши, що в умовах війни у солдатів з'являється віра у Бога, бо у цих жаклихвх реаліях кожен прагне вижити й повернутися до рідних і близьких: «Ми всі знаємо, що помremo, але з усіх сил хочемо відтермінувати прихід смерті. Разом з тим віра піддається найбільшим викликам і сумнівам, оскільки українців жахає несправедливість війни, яка нищить людей незалежно від їх віку, статі й віри».

Доктор історичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Н. Гаврилюк у доповіді «Що може дати археологія українознавству? (на прикладі скіфо-античних пам'яток)» зазначила, що етнічні межі Скіфії задокументовані батьком історії Геродотом, підтверджуються археологічними дослідженнями, тому археологія допомагає українознавству системно вивчати минуле України й українського народу.

Доктор філософських наук, професор, директор НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Р. Додонов

у доповіді «Три підходи до визначення предмета українознавства» акцентував увагу на важливій ролі методології у розвитку науки й відзначив, що у Науково-дослідному інституті українознавства активно працював відділ історичних та теоретико-методологічних проблем українознавства, який за три десятиліття діяльності створив багато теоретико-методологічного контенту. Щодо проблеми визначення предмета українознавства виступаючий фахово проаналізував концепції В. Крисаченка, П. Кононенка і В. Ятченка.

Доктор історичних наук, професор, завідувач відділу кам'яної доби Інституту археології НАН України Л. Залізняк у промові «Ранньосередньовічна версія походження українців» наголосив, що наразі існує декілька гіпотез щодо

етногенезу українського народу, проте найбільш обґрунтованою і переконливою є ранньосередньовічна концепція україногенезу, біля витоків якої стояв батько української історії М. Грушевський та інші українські історики XIX ст.

Після оприлюднення головних положень ранньосередньовічної теорії походження українців доповідач презентував свою монографію «Етногенез українського народу» (Київ, 2024) і, зокрема, зазначив, що нагальним завданням українських істориків є встановлення об'єктивної картини у фальсифікованих ділянках національної історії та популяризація цих знань в Україні й поза її межами. Тому особливо слід наголосити саме на поширенні об'єктивної, науково перевіреної інформації про минуле України, яка б відповідала вимогам сучасної науки, а жодні патріотичні міркування не можуть бути виправданням історичної міфотворчості деяких сучасних істориків-аматорів, адже історичну правду не можна приховати, вона рано чи пізно стає відомою широкому загалу всупереч псевдонауковим імперським фальсифікаціям чи ультрапатріотичним фантазіям деяких ура-патріотів.

Доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Я. Калакура у виступі «Методологія спростування українофобських наративів у медійно-соціальному просторі» акцентував увагу слухачів на важливій ролі Петра Петровича у створенні Інституту, формулюванні його фундаментальних засад діяльності, які базувалися на любові до України та її захисті від ворогів, а створення й функціонування Інституту українознавства стало потужним викликом для антиукраїнських сил,

саме тому кожен його науковий працівник відчув на собі українофобію: «Восени 1989 року ми з Петром Кононенко прийшли на прийом до ректора Університету Віктора Скопенка з проханням допомогти нам у створенні Інституту українознавства, і він нам реально допоміг. Нагадаю, Віктор Васильович, один із небагатьох у радянські часи, викладав хімію українською мовою. Саме тому для мене було повною несподіванкою, коли у 1999 році з'явилася стаття «Обережно, українознавство!», одним із співавторів якої став Скопенко... Сучасна російсько-українська війна є не лише геноцидною і окупаційною, а й українофобською. Такої люті, жорстокості, ненависті й неповаги російського етносу до українського ніхто не очікував. Але це є логічним, російська влада відчуває загрозу своїм

імперським амбіціям. Так звані «мирні російсько-українські» перемовини у Стамбулі й той кремлівський «меморандум», в якому виписана головна вимога до України – повна капітуляція, є ще одним свідченням українофобської політики країни-агресорки до Української держави. Наразі я є виконавцем фундаментальної науково-дослідної роботи «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» і веду активну дослідницьку роботу. На мою думку, є потреба в актуалізації питання методології, в осмисленні революційних змін в інформаційній сфері. Зовсім нещодавно, за історичними мірками, зрозуміло, відбувся кардинальний перехід від друкованих носіїв знань до електронних. Тому у сучасній російсько-українській війні є дуже важливою інформаційна складова, яка створюється й поширюється передусім електронними носіями. Така інформація має величезний вплив на громадян. Згідно із соціологічними

опитуваннями лише 7–8% споживачів отримують інформацію з друкованих медіаресурсів, більше 80% – з електронних, але критично оцінюють ці знання – мізерні 3%. Соціальні мережі є дуже оперативним джерелом знань, проте потребують прискіпливої верифікації й фактчекінгу, а під час війни інформація стає дуже потужною зброєю, яка безжально нищить ворога».

На завершення свого виступу Я. Калакура запропонував до ухвали Читань внести такі пропозиції: 1) клопотати перед вченою радою КНУ імені Тараса Шевченка про присвоєння НДІ українознавства ім'я Петра Кононенка; 2) звернутися до Верховної Ради України з ініціативою розробки державної програми боротьби з українофобією; 3) подолати в українському суспільстві поблажливого ставлення до так званих «малоросійства» і «какаяразніца».

Доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса

Шевченка Г. Лозко у доповіді «Реконструкція поліського святкового календаря на основі автентичних вірувань поліщуків: літній цикл» акцентувала увагу учасників Читань на важливій ролі народного календаря у повсякденному житті українців.

Доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, провідний науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка В. Крисаченко у виступі «Геноцидні технології рашизму: агресія, експропріація і апропріація» відзначив, що геноцидним практикам рашизму активно протидіє українознавство: «Допки існує українознавство, буде Україна... Україна – це геополітична реальність і це – об'єктивний підхід, а суб'єктивний підхід – якою мірою українці зберігають свою ідентичність».

Доповідач представив на розгляд учасників Читань такі наукові праці: 1) «Українознавство: гуманітарні виклики» (навчальний посібник. Київ, 2025); 2) «Рашизм як зло: екзистенційний виклик Україні і всьому людству: Аналітичні оцінки» (Київ, 2024); 3) «Україна: духовно-практичні виміри євроінтеграції» (колективна монографія / Крисаченко В. С., Богданович Г. О., Бузаров А. І., Додонов Р. О., Сорочук Л. В. Київ, 2025).

Аспірант НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Андрій Петровський у доповіді «Діяльність української діаспори Канади з організації гуманітарної допомоги українцям, які постраждали від повномасштабного російського вторгнення» наголосив, що під час російсько-української війни допомога світового українства загалом і українських канадців зокрема є вагомим чинником для посилення спроможності України й

українців системно протидіяти агресії рашистів.

Доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Г. Александрова у виступі «М. І. Петров – перший історик нової української літератури (до 185-річчя вченого)» звернула увагу слухачів на унікальності літературознавчої праці Миколи Івановича, присвяченої історії української літератури ХІХ ст., яка проявилася передусім у системному підході автора щодо предмета свого дослідження, оскільки для отримання інформації він безпосередньо спілкувався з тогочасними письменниками, прочитав і проаналізував велику кількість публікацій у різноманітних та різноформатних виданнях ХІХ ст., багато з яких є втраченими.

Кандидат філософських наук, доцент, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства Г. Ковальський у доповіді «Роль науково-методичних праць УНДІАСД в процесі декомунізації та документуванні російсько-української війни» відзначив, що важливо всебічно документувати злочини рашистів для їх долучення до судових процесів, а також зберігати всі матеріали, прямо й опосередковано пов'язані з російською агресією.

Завідувач відділу українознавства КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» В. Лазаренко у виступі «Робота освітніх закладів Вінниччини щодо відзначення подвигів героїв російсько-української війни 2014–2025 років» звернув увагу присутніх, що є нагальна потреба поширювати і масштабувати

успішний досвід щодо пошанування в українському суспільстві знань про звичаї й героїзм захисників і захисниць України.

Учитель трудового навчання ОЗО «Богуславський ліцей № 2» (Київщина) І. Покропивна у доповіді «Зберегти традицію: як технології допомагають відроджувати старовинні вишиванки» розповіла учасникам Читань особливості залучення сучасних інновацій задля збереження й відродження української традиційної сорочки-вишиванки. Вона представила чудову українознавчу виставку «Українська лялька у народному одязі: історичний досвід та сучасна практика».

Учитель історії Олексіївського ліцею Краснотурбаської селищної ради Богородицького району Харківської області, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель, керівник гуртків «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Ю. Свистун разом із ученицею 9 класу Олексіївського ліцею П. Поставкою підготував і оприлюднив доповідь «Іван Гаращенко: подвижник Української Автокефальної Церкви України на Харківщині». У своєму виступі Юрій Миколайович нагадав учасникам Читань

культури вислів відомого українського мецената Євгена Чикаленка: «Легко любити Україну до глибини своєї душі, важко її любити до глибини власної кишені!», тому життя й діяльність Івана Гаращенка стали яскравим прикладом пасіонарного подвижництва в ім'я України, її освітнього, гуманітарного, культурного, духовного й релігійного розвитку.

Варто відзначити, що всі згадані виступи відбувалися офлайн, проте для тих учасників, які не змогли прибути до Інституту, була організована дистанційна участь у науковому форумі із використанням сервісу для проведення онлайн-конференцій Google Meet. Цією можливістю скористався представник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка в Угорщині П. Будаєвський, який виступив з доповіддю «Динаміка політичного процесу Угорщини в контексті російсько-української війни». Павло Олегович акцентував увагу слухачів на важливості адекватної оцінки угорсько-українських відносин та напрацювання шляхів їх покращення для посилення євроатлантичного курсу України.

До участі у Читаннях дистанційно приєдналася представниця НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

у Туреччині Д. Демір з доповіддю «Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною і Туреччиною». Діна Демір наголосила на важливості актуалізації та масштабування взаємовигідних гуманітарних контактів між українським і турецьким народами.

Доктор наук у галузі політології, кандидат філософських наук, доцент, професор МКА, докторант, академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності Ф. Медвідь разом із доктором філософії в галузі права, здобувачкою Навчально-наукового інституту права Міжрегіональної академії управління персоналом М. Чорною у виступі «Церковно-релігійний вимір гібридної війни РФ проти України в умовах консолідації українського суспільства» зазначив, що в умовах російсько-української війни Україна дуже потребує створення державної концепції національної духовно-релігійної безпеки.

Головний консультант Апарату Верховної Ради України К. Грабчак у доповіді «Територія як складова цінностей українського етносу» наголосив, що етнічний терен є дуже вагомим компонентом етнотворення українців, тому його вивчення й осмислення є актуальним завданням для вчених-українознавців.

Кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Ю. Фігурний у промові «Внесок Петра Кононенка у спростування російських фальсифікацій і міфів історії України» акцентував увагу учасників наукового форуму на важливості комплексного і системного розвінчування й дезавування російських міфів, фейків, фальсифікацій історії України, особливо це є актуальним під

час російсько-української війни, коли ворог використовує такого штибу інформацію для тотального зомбування як власного, так званого «глибинного народу», так і громадян Української держави. Виступаючий наголосив, що саме творення Петром Кононенком у 1992 р. Інституту українознавства Київського університету імені Тараса Шевченка та українознавства як інтегративної науки, навчальної дисципліни й філософії Української держави стало дієвим викликом у протидії імперським і тоталітарним фальсифікаціям історії України й українського народу.

Після завершення виступу Ю. Фігурного відбулося представлення учасникам Читань наукових праць, підготовлених і оприлюднених вченими-українознавцями у першій половині 2025 року. Так, Юрій Степанович розповів присутнім про такі наукові видання: 1. Колективна монографія «Українознавство у впровадженні національно-патріотичного виховання в освітній та гуманітарний простір України в умовах російсько-української війни» (авторський колектив: Фігурний Ю. С. (керівник авторського колективу, упорядник і науковий редактор), Безсмертна Н. С., Лозко Г. С., Отрошко Л. Г., Шакурова О. В., Шинкарик Ю. В. Київ, 2024); 2. Збірник матеріалів «IV Всеукраїнських наукових читань з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» (20.06.2024 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, автор-упорядник Фігурний Ю. С.; організаційний секретар Шинкарик Ю. В. Київ, 2024).

Під час проведення наукового заходу учасники обговорили такі важливі проблеми: місце і роль українознавства у розбудові Української держави

та української нації під час російсько-української війни; внесок П. Кононенка у творення інтегративного українознавства й важливої українознавчої інституції – Науково-дослідного інституту українознавства (НДІУ); збереження та популяризація подвигів учасників російсько-української війни засобами українознавства; роль НДІУ у консолідації українців і світового українства для перемоги над рашистами; українознавчі практики у сфері утвердження національної ідентичності молоді як чинник консолідації українського суспільства, викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави, сучасна українська мілітарна література: типологія, проблематика, жанри, впровадження в навчальний процес; матеріальні й духовні втрати населення Українського Полісся внаслідок російсько-української війни та їх подолання, етнокультурний розвиток українського суспільства в ХХ–ХХІ ст.; популяризація історико-культурної спадщини в музейних установах України в контексті збереження історичної пам'яті; геополітична суб'єктність України в умовах глобальних викликів.

Після завершення пленарного засідання обговорено підсумки та прийнято ухвалу Читань:

- 1) клопотати перед вченою радою КНУ імені Тараса Шевченка про присвоєння НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка ім'я Петра Кононенка;
- 2) звернутися до Верховної Ради України з ініціативою розробки державної програми боротьби з українофобією;

- 3) забезпечити введення в навчальний процес середньої й вищої освіти України обов'язкового предмета «Українознавство»;

- 4) подолати в українському суспільстві поблажливого ставлення до так званих «малоросійства» й «какаяразніца»;

- 5) зупинити скорочення годин в українських ЗВО на цикл гуманітарних дисциплін («Історія», «Філософія», «Політологія»), які формують українську національну ідентичність, критичне мислення та сприяють консолідації української політичної нації у боротьбі з російськими окупантами.

Для учасників Читань працівники наукової бібліотеки Олена Митяй та Зінаїда Торбенко підготували книжкову виставку, де було відображено наукові напрацювання фундатора сучасного українознавства Петра Кононенка і працівників Інституту.

Варто відзначити успішну організаційну діяльність члена оргкомітету Ганни Богданович, яка забезпечила фотофіксацію наукового форуму.

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук,

старший дослідник,

старший науковий співробітник

НДІ українознавства

КНУ імені Тараса Шевченка

Юліана ШИНКАРИК

orcid.org/0000-0002-1629-5910

молодший науковий співробітник

НДІ українознавства

КНУ імені Тараса Шевченка